

Nr 221.

Av herr Sandberg m. fl., *angående särskilda regler för statsbidrag till betesanläggningar i Norrland.*

Betesfrågan är särskilt för Norrland av stor ekonomisk räckvidd såväl ur jordbrukets som skogsbrukets synpunkt. Man torde kunna utgå från att den animaliska produktionen under överskådlig tid framåt kommer att spela en dominerande roll inom det norrländska jordbruket. Därmed accentueras betydelsen av att foderanskaffningen är ordnad på ett rationellt sätt. Hittills har skogsmarken i mycket stor utsträckning tjänstgjort som betesmark i Norrland. Även om väsentliga förändringar inträffat härutinnan, är det fortfarande högst betydande arealer kulturbetesmark — sannolikt 75 000 å 100 000 hektar — som erfordras, om man vill tillgodose den nuvarande norrländska djurstammens behov av sommarfoder, utöver vad slättervallarna kunna ge, helt med kulturbete. Man torde nu kunna påstå, att det i allmänhet ej längre råder någon tvekan om att kulturbetet innebär avsevärda fördelar gentemot skogsbetet och att därför frågan om övergång till kulturbete endast bör betraktas som en tidsfråga och som en fråga om anskaffning av för sådant bete lämplig mark. Skogsbetets nackdelar ha ytterligare accentuerats genom senare års försämrade tillgång på arbetskraft.

Från och med budgetåret 1940/41 har på riksstaten varit uppfört ett särskilt *anslag till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.*, ur vilket anslag under vissa förutsättningar även kunna utgå bidrag för betesanläggningar och därmed sammanhängande nyodling. Avsikten har varit att samtidigt freda skogen från bete och åstadkomma en rationell beteskultur. Denna bidragsgivning, som till att börja med var begränsad till att avse lappmarksskogarna och vissa skogar av skyddsskogsnatur, har, efter framställning av norrlandskommittén, enligt beslut vid 1945 års riksdag utsträckts till även övriga delar av Norrland. Jordbruksutskottet anförde i sitt utlåtande i ärendet (nr 69):

När verksamheten för befordrande av ökad skogsproduktion i Norrland påbörjades år 1940, ansågs den böra få försökskaraktär och med hänsyn härtill begränsas till att avse i huvudsak de enskilda lappmarksskogarna samt vissa skogar av skyddsskogsnatur. Under de nu gångna åren synas goda erfarenheter ha vunnits av de vidtagna åtgärderna, och då de skäl som ansågos påkalla verksamhetens igångsättande synas fortfarande stå kvar med oförminskad styrka inom övriga områden i Norrland, har frågan om att låta verksamheten omfatta även dessa landsdelar ånyo aktualiserats. I sitt föreliggande förslag angående den fortsatta användningen av det norrländska skogsproduktionsanslaget har norrlandskommittén särskilt

framhållit betydelsen av att skogsbetet i möjligaste mån avlyses i Norrland. Liksom departementschefen anser utskottet, då det gäller att i Norrland främja ökad planmässighet inom skogsvårdsarbetet och förbättrade betesförhållanden, att en utvidgning av verksamhetsområdet bör äga rum. — — —

Vad i propositionen föreslagits beträffande grunderna för beviljande av bidrag varom här är fråga samt om bidragsgivningens handhavande synes utskottet ändamålsenligt. Emellertid vill utskottet framhålla angelägenheten av att det förutsatta samarbetet mellan skogsvårdsstyrelserna och hushållningssällskapen i vad angår betesregleringsfrågor verkligen kommer till stånd.

Bestämmelserna för bidragsgivningen återfinnas i kungörelser den 14 juni 1940 (nr 599) och den 22 juni 1945 (nr 387). Betesanläggningar, vilka tillkomma med bidrag från ifrågavarande anslag, skola utföras i anslutning till upprättande av skogsvårdsområden och skogsvårdsplaner för dessa. Bidragen äro något olika för olika områden. Man skiljer mellan grundbelopp och tilläggsbelopp. För betesanläggningar utgör grundbeloppet 60 procent av anläggningskostnaden (huru bidragen till skogsvård beräknas, lämnas här å sido). Utöver grundbelopp kan tilläggsbelopp beviljas enskild person, som själv brukar den fastighet, varå eller för vars förbättrande åtgärden företages, under förutsättning att han på grund av svag ekonomi eller annan jämförlig anledning kan antagas icke vara i stånd att utan tilläggsbelopp utföra åtgärden eller ock att nyttan av åtgärden kommer bidragstagaren till del först efter avsevärd tid. Tilläggsbelopp må utgå med högst hälften av det belopp, varmed kostnaden för åtgärden överstiger det beviljade grundbeloppet. Bidrag för betesanläggningar på andra än lappmarksskogar och skyddsskogar får beräknas å högre anläggningskostnad än 1 000 kronor per hektar av den för förbättring avsedda arealen allenast då särskilda skäl föranleda detta och de till delägarna i skogsvårdsområdet utgående grundbeloppen icke överstiga i genomsnitt 600 kronor per hektar.

Vid 1948 års riksdag har emellertid i princip fattats beslut om att bestämmelserna för det norrländska skogsproduktionsanslaget framdeles endast skola tillämpas i lappmarkerna. Om så sker, betyder detta, att den utsträckning av bestämmelsernas tillämpningsområde till hela Norrland, som genomförts enligt beslut vid 1945 års riksdag, annulleras med utgången av juni 1949 i och med att ifrågavarande betesförbättringsverksamhet överföres till de nya lantbruksnämnderna. Härefter skulle de vanliga reglerna för bidrag till betesförbättringar även tillämpas i Norrland (utanför lappmarkerna). Enligt dessa regler skall statsbidrag till betesförbättring kunna utgå med 40 procent av kostnaden för åtgärden. Dock gäller här liksom eljest i fråga om bidrag till inre rationalisering, att lantbruksnämnden må medgiva att bidrag skall utgå med högre belopp än det sålunda angivna, om en höjning av bidraget finnes »skälig på grund av särskilda omständigheter».

Vid anmälan av frågan om anslag till lantbruksnämndernas avlöningar (nionde huvudtiteln, punkt 6) har föredragande departementschefen uttalat sig för att den omläggning av bidragsverksamheten för betesändamål, som nyss nämnts, skall genomföras från och med den 1 juli 1949.

I enlighet med de direktiv, som meddelats för *norrlandskommittén*, har denna kommitté den 28 februari 1948 avgivit en ingående utredning angående de norrländska betesfrågorna. De där framförda synpunkterna och förslagen kunna sammanfattas på följande sätt:

1) För att främja jordbruket och skogsbruket i Norrland är det angeläget, att betesfrågan ägnas ytterligare ökad uppmärksamhet. Ur jordbruks-ekonomisk synpunkt innebär det avsevärda fördelar om sommarutfodringen kan ordnas genom särskilt anlagda betesmarker, och betesfredning är en förutsättning för bedrivande av rationell skogsvård.

2) Nya betesmarker böra — utöver de arealer som kunna frigöras till bete genom intensivare produktion å redan befintlig odlad mark — huvudsakligen anskaffas genom nyodling och genom sammanläggning av fastigheter eller delar av fastigheter. Nyodling för betesändamål bör få karaktär av nyodling till åker. Gemensambetsbeten böra anordnas, och dessa böra bli av särskild betydelse för mindre jordbruksfastigheter och som får- och hästbeten.

3) Det norrländska skogsproduktionsanslaget bör tills vidare ha samma användningsområde som för närvarande och i huvudsak disponeras enligt samma bestämmelser som nu gälla.

Anslaget bör få utnyttjas för beviljande av bidrag även till väganläggningar och andra särskilda arbeten, som erfordras för utnyttjande av fåbodbeten, såvitt ifrågavarande beten innebära en rationell lösning av berörda fastigheters sommarfoderanskaffning.

4) Det norrländska skogsproduktionsanslaget bör anvisas med sådant belopp, att det medger ett effektivt fullföljande av de med anslaget avsedda ändamålen.

5) Tilläggsbidrag bör (där bidrag från skogsproduktionsanslaget ej ifrågakommer) utöver tillämnade avskrivningslån kunna utgå för betesanläggningar, varvid i fråga om jordbruksfastigheter, som utnyttjat skogsbete, bör förutsättas icke endast att skogen fredas för bete utan jämväl att tillräckliga betesmarker anläggas för respektive fastigheters besättningar.

6) Tilläggsbidrag bör även få utgå till sådana jordbruksfastigheter utan skogsbete, där vid ägobyte eller vid utvidgning av fastigheten i rationaliserings syfte betesfrågan på en gång fullständigt ordnas för hela fastigheten.

7) Maskinhållningen för den inre rationaliseringen och härmed för beteskötseln bör stödjas. Möjlighet bör beredas till allsidigare utnyttjande av maskinerna, i första hand traktorerna, i enlighet med de förslag som härutinnan framlagts av 1946 års kommitté för jordbrukets maskinhållning.

8) Upplysningsverksamheten i fråga om husdjurens utfodring i Norrland bör ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med vad norrlandskommittén härutinnan föreslagit i sitt betänkande angående yrkesutbildningen i Norrland (SOU 1945: 33).

9) Försöksverksamheten på beteskötselns område, för vilken i Norrland finnas betydande arbetsuppgifter, bör främjas. För speciella av skogsstyrelsen godkända försöksuppgifter bör få utnyttjas intill högst 1 procent

av skogsproduktionsanslaget. Som dylika speciella försöksuppgifter kunna bland andra nämnas studier över metodiken vid nyodling samt studier över fäbodbetenas utnyttjande och skötsel. Av norrlandskommittén föreslagen institution för jordbruksforskning i Norrland (SOU 1946: 16) bör lämpligen anförtros större försöksuppgifter på betesskötselns område. Till denna bör om möjligt knytas en av de statskonsulenter på betesskötselns område, som föreslagits av 1945 års jordbruksförsöksutredning.

Det kan finnas så mycket större skäl att här redovisa den sålunda av norrlandskommittén verkställda utredningen, som denna icke blivit anmäld vare sig i 1948 års proposition eller i statsverkspropositionen till 1949 års riksdag (så har ej heller skett i samband med att anslag äskats till betesförsök i Norrland).

Av en jämförelse mellan de hittills gällande bestämmelserna om bidrag från skogsproduktionsanslaget och de nya reglerna för bidrag till inre rationalisering framgår, att de förstnämnda bestämmelserna äro väsentligt förmånligare. Detta kan knappast rubbas av att bidrag till inre rationalisering kan höjas »på grund av särskilda omständigheter». Härtill kommer betydelsen av att ordnandet av betesanläggningar enligt bestämmelserna för skogsproduktionsanslaget sker i anslutning till bildandet av skogsvårdsområden och skogens betesfredande.

Intet synes ha inträffat, som kan utgöra motiv för att nu genomföra en försämring av de villkor för betesförbättringsverksamheten, som 1945 års riksdag ansett böra tillämpas i Norrland. Fortfarande kvarstår det som starka önskemål, att rationella kulturbeten komma till stånd och att skogsbetet i möjligaste mån avlyses i Norrland. Om en sådan omläggning av verksamheten kommer till stånd, som nu ifrågasatts, betyder detta, att den stimulans till kombinerad betesförbättrings- och skogsvårdsverksamhet, som nuvarande anordningar innebära och som visat mycket goda resultat, borttages utan att det har sörjts för att motsvarande effekt skall ernås på annat sätt.

Utän att här gå in på frågan huruvida en överflyttning av förevarande bidragsverksamhet från skogsvårdsstyrelserna till lantbruksnämnderna är ändamålsenlig — härom kunna delade meningar råda — finna vi dock uppenbart, att verksamheten som sådan under inga förhållanden nu bör avbrytas. Verksamhetens fortsatta bedrivande bör icke få påverkas av om bidragsgivningen i fråga om dessa liksom andra beten hädanefter lägges på lantbruksnämnderna. Om den avsedda överflyttningen sker, böra sålunda dessa nämnder beträffande betesanläggningar utanför lappmarkerna utöva en motsvarande verksamhet, som nu bedrivs med anlitande av skogsproduktionsanslaget, och härvid tillämpa i huvudsak de grunder, som nu gälla för bidrag till betesanläggningar i anslutning till skogsvårdsområden.

Under återopande av det anförda få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta, att bidrag till betesanläggningar, som komma till stånd i anslutning till bildande av skogsvårdsområden, fortfarande skola inom Norrland (utanför lappmarkerna) beviljas med tillämpning av motsvarande bestämmelser, som nu gälla för det norrländska skogsproduktionsanslaget.

Stockholm den 22 januari 1949.

O. E. Sandberg.

Carl Östlund.

Helge Lindström.

J. O. Gavelin.

Nils Jönsson.
